

and the reasons that led to the emergence of separatist sentiments in this autonomy.

In the course of the study, the main causes of Catalan separatism - economic, ethno-political and political - were considered, an analysis of the intensity of the influence of each of these reasons, the degree of their significance as being conducive to separatism. The dominant role in shaping the manifestations of separatism in Catalonia is due to economic factors, in particular, the reluctance to finance the more backward regions, and in the form and intensity of its manifestation, Catalan separatism is regarded as active, secessional.

The possible consequences of the intensification of separatism in Catalonia for Spain and Europe as a whole have been identified. This situation is a serious threat to the unity of the kingdom, as it can cause a chain reaction and stir up separatism in other autonomous communities where it is in a moderate or passive state, especially in the Basque Country and Galicia, Andalusia, Aragon, Asturias, Cantabria, Castile, Leoni, Balearic the islands. The activation of the separatist movement in Catalonia may also intensify the movement for the separation of certain regions from other European countries and create a threat to Europe's unity.

Considered measures to combat separatism in Catalonia, in particular, the effectiveness of combating the active separatism of force methods.

Key words: separatism, Catalonia, secession, causes of separatism, consequences of separatism, methods of counteracting separatism.

Надійшла 26.04.2018 р.

УДК 911.3

Іван КОСТАЩУК, Володимир ВАЦЕБА, Вікторія БІЛОУС

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНФЕСІЙНОГО ПРОСТОРУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

На основі статистичних даних проведено суспільно-географічне дослідження конфесійного простору Хмельницької області, яка відображає тенденції суспільних процесів, в тому числі і релігійних, що відбуваються на території двох історико-географічних країв – Волині (її північна частина) та Поділля (південна частина). При написанні даної статті простежено територіальні особливості конфесійного простору та проведено порівняльно-географічний аналіз у різних адміністративно-територіальних районах та історико-географічних краях досліджуваного регіону. Охарактеризовано ряд чинників, що впливають на територіальну організацію релігійної сфери Хмельницької області.

Ключові слова: релігійний простір, релігійна активність населення, моноетнічний регіон, Поділля, Волинь, індекс релігійної мозаїчності, конфесійний простір, православний підпростір, католицький підпростір, протестантський підпростір, іудейський підпростір, язичницький підпростір.

Постановка проблеми наукового дослідження. Релігійне життя держави є одним із найважливіших важелів соціокультурного розвитку. На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого впливу набуває релігійне життя, яке проявляється у появі нових релігійних напрямів та громад, нових релігійних течій, розвитку релігійного туризму, та на жаль загострення релігійних конфліктів та міжрелігійних протистоянь. Незважаючи на видимий спокій, релігійна ситуація як в Україні, так і у досліджуваній області, залишається не простою і не однозначною у зв'язку з наявністю релігійних громад різних віросповідань. З одного боку їй притаманні деякі ознаки стабільності, а з іншого – релігійне середовище залишається конфліктогенним, що свідчить про серйозну неузгодженість релігійно-церковного життя краю. Головна причина такої невтішної картини полягає у відсутності у нинішньому українському суспільстві спільного погляду на розв'язання цієї проблеми.

Досліджуваний регіон є яскравим прикладом, де релігія відіграє велике значення у

розвитку суспільних відносин, а населення характеризується значною релігійною активністю. Досить цікавим є і той факт, що конфесійний простір Хмельницької області вирізняється, із поміж інших регіонів України, саме його кореляцією із етнічним складом населення – в області досить численними є громади і монастирі Римо-католицької церкви до якої себе відносять представники польської етнічної групи населення. Тому дослідження релігійної сфери на конфесійному і територіальному рівнях є досить актуальним й практичним завданням і відіграє важливу роль у розв'язанні цілої низки соціальних проблем.

Огляд попередніх результатів наукових досліджень. Дослідженнями релігійної сфери Хмельницької області, а саме її конфесійної структури, займалися такі вчені як Ковальчук А. С., Мезенцев К.В., Павлов С.В., Любіцева О.О., Атаман Л.В., Костащук І.І. та інші. Проте, в працях зазначених вчених в галузі географії релігії, прослідковано тільки загальні риси формування релігійної сфери України, де не розкрито тенденції формування

релігійного простору досліджуваної області. В цих дослідженнях відтворено тільки загальні риси формування та сучасного стану конфесійного простору Хмельницької області.

Мета та завдання. Метою дослідження передбачено вивчення суспільно-географічних особливостей територіальної організації конфесійного простору Хмельницької області. Відповідно до мети, перед нами було поставлено ряд завдань: визначити чинники, що впливають на територіальну організацію релігійної сфери Хмельницької області; здійснити суспільно-географічний аналіз особливостей просторового розподілу об'єктів, що формують конфесійний простір даного регіону; провести порівняльно-географічний аналіз конфесійного простору Волинської та Подільської частин області.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи праці різних вчених в галузі географії релігії нами було виявлено ряд основних та другорядних чинників. Зокрема, А. С. Ковальчук виділяє ряд таких основних чинників – історичні (історико-культурні), суспільно-політичні, соціо-культурні, етнічні та демографічні. В окрему категорію виділяються природно-географічні та індивідуальні чинники [1]. Когатько Ю. Л. підходить до характеристики впливів у даній галузі шляхом поділу чинників на три групи: глобальні, державні (національні) та регіональні [3]. Глобальні чинники є спільними для характеристики георелігійної ситуації в масштабах планети або для окремих регіонів світу, державні – це ті фактори впливу яких поширюється у межах території окремої держави, а регіональні – в межах частинки держави або окремої адміністративної одиниці.

Розглядаючи глобальні чинники, треба сказати, що найбільший вплив на загальні тенденції формування конфесійного простору мають: геополітична ситуація у світі, характер взаємовпливу релігій одна на одну, проблеми гарячих точок, війни і миру, екологічні проблеми тощо.

До державних чинників формування георелігійної ситуації відносять такі як, політичну ситуацію в державі, державну політику в області релігії, тенденції в народонаселенні, а також ментальні особливості населення. Політична ситуація в державі може як позитивно, так і негативно впливати на територіальне поширення релігії, оскільки політичні сили, які в той чи інший період перебувають при владі зазвичай є прихильними до певної релігійної конфесії та отримують зворотну підтримку у відповідь.

Регіональні чинники включають природні особливості території, географічне положення, історію розселення території, демографічну ситуацію, урбанізацію та міграцію, етнічний склад, рівень соціального і культурного розвитку регіону.

В результаті проведення аналізу підходів різних вчених, нами було виділено основні чинники, що впливають на функціонування і територіальну організацію конфесійного простору Хмельницької області, а саме сукупність природно-географічних, історико-географічних та суспільно-географічних факторів. Суспільно-географічні фактори включають в себе ряд зв'язаних між собою чинників, а саме:

- суспільно-географічне положення;
- історичний розвиток території; перебування території у складі різних держав тощо;
- суспільно-політичні чинники (політико-адміністративний устрій території; політика держави по відношенню до релігії; планування, прогнозування та управління розвитку території, в тому числі й релігійним життям);
- економічні чинники (економічний рівень розвитку території; обсяги доходів населення; розвиток сфери обслуговування);
- соціально-економічні (соціальний статус населення; рівень розвитку матеріального достатку; рівень безробіття; величина та структура вільного позаробочого часу та його використання);
- демографічні чинники (загальна чисельність населення, густина населення; співвідношення міського та сільського населення; статеві-вікова структура населення; людність населених пунктів; рівень урбанізації; етнічна та релігійна структура населення; структура зайнятості; сімейний стан; рівень освіти і культури; густина поселенської мережі; функціональні типи поселенських пунктів система розселення тощо);
- етнічний склад населення та етнокультурний розвиток регіону.

Щодо природно-географічних чинників, то на сучасному етапі розвитку територіальної організації релігійної сфери вони проявляються у виборі місць для будівництва культових споруд чи розташування монастиря, та частково впливають на здійснення обрядово-культурної діяльності. Загалом природні умови та ресурси впливають на територіальну організацію релігійної сфери в сукупності із суспільно-географічними чинниками.

Суттєве значення має також індивідуальний чинник. Ця особливість проявляється в тому що, певні особи, які є популярними у суспільстві та загалом у своїх віруючих,

вважаються наділеними харизмою. Діяльність лише однієї такої особистості: ієрарха, харизматичного лідера, місіонера, провідника тощо, іноді може зумовити докорінну зміну конфесійної ситуації на певній території.

Нами встановлено, що найбільший вплив на формування конфесійного простору Хмельницької області мають такі чинники: історико-географічні, соціально-економічні, суспільно-політичні та природно-географічні. Серед них зокрема велику роль у встановленні католицького віросповідання відіграли історико-географічні чинники. З розвитком суспільства і відродження патріотизму відбувається перехід парафіян Української православної церкви до Української православної церкви Київського патріархату, що свідчить про вплив соціально-економічних та суспільно-політичних чинників. Також варто відзначити і про вплив природно-географічних чинників на територіальну організацію релігійної сфери регіону, адже сприятливі природні умови та рельєф відіграють чималу роль в процесі вибору місця будівництва того чи іншого храму.

Релігійна сфера нині стала невід'ємною частиною духовної культури та освіченості. Релігійний чинник завжди відігравав і відіграє важливу роль у суспільних процесах, що розгортаються на теренах Хмельниччини. Специфіка релігійного середовища краю полягає в тому, що конфесійний фактор тісно пов'язаний з етнічним, так як поряд з традиційним православ'ям тут діють релігійні громади ще трьох десятків конфесій та церков. Серед них – релігійні громади національних меншин – католики, старообрядці, вірменська лютеранська церква, іудеї, мусульмани та інші [1].

За кількістю зареєстрованих релігійних організацій Хмельницька область посідає друге місце в Україні, поступаючись тільки Львівській області. На теренах Хмельниччини станом на 1.01.2015 року нараховується 1913 зареєстрованих релігійних організацій, з них 13 управлінь, 1841 громада, 24 монастирі (в яких мешкає 245 ченців), 20 місій, 3 братства, 6 духовних навчальних закладів. Духовною опікою в області займаються 1128 священнослужителів. У власності та в користуванні перебувають 1501 культові будівлі, в тому числі 65 пам'яток архітектури. За період 1992-2015 років було збудовано 637 культових будівель, а на даний момент будується ще 153 будівлі [2].

Кількість зареєстрованих релігійних організацій досягла найбільшого значення у Кам'янець-Подільському (155), Дунаєвецькому (142) та Волочиському районах (110), а

також у м. Хмельницький (121), а найменшого – у містах обласного значення Нетішин (13), Старокостянтинів (16), Славута (16), Шепетівка (25) та Віньковецькому районі (49) [2].

Найбільше на теренах краю православних релігійних організацій – 1304 (68, 4 %), які формують православний конфесійний підпростір. Вони об'єднані у шістьох віросповіданнях: Українська православна церква (976 релігійних організацій), Українська православна церква – Київський Патріархат (239 релігійних організацій), Українська автокефальна православна церква (79 релігійних організацій), Руська православна старообрядницька церква (Білокриницька згода) (5 релігійних організацій), Слобідсько-Женишківська Старовірська Поморська громада Древньопраславної Поморської Церкви (1 релігійних організацій), Незалежні православні громади (4 релігійних організацій) [2].

Католицький конфесійний підпростір в Хмельницькій області представлений Римокатолицькою та Українською греко-католицькою церквами, що налічують 154 та 71 релігійну організацію відповідно. В основному католицькі громади переважають там, де в національній структурі населення помітними є поляки.

Протестантизм на Хмельниччині представлений такими основними напрямками як: Всеукраїнський союз об'єднань євангельських християн-баптистів (167 релігійних організацій), Всеукраїнський союз церков християн віри-євангельської (п'ятидесятників) (66 релігійних організацій), Українська уніонна конференція церкви адвентистів сьомого дня (43 релігійних організацій), релігійний центр Свідків Єгови в Україні (14 релігійних організацій) та Українська християнська євангельська церква (11 релігійних організацій).

У Хмельницькій області діє 14 об'єднань іудейських релігійних організацій України. Решта релігійних напрямків налічує менше 10 релігійних організацій і становить в цілому 103 релігійні організації. Релігійні організації новітніх релігійних течій діють переважно в містах – 43, що складає 75%, у тому числі в обласному центрі 22, що складає 51% від усіх організацій новітніх релігійних течій регіону, та 64% від тих, котрі діють у містах, а у районах і селах – 10% [2].

В територіальній структурі Хмельницької області, як видно з рисунку 1, повсюди переважає Українська православна церква, крім міст обласного значення, де переважають інші релігійні організації. Менше 50% впливу УПЦ мають такі райони: Волочиський (43,6%),

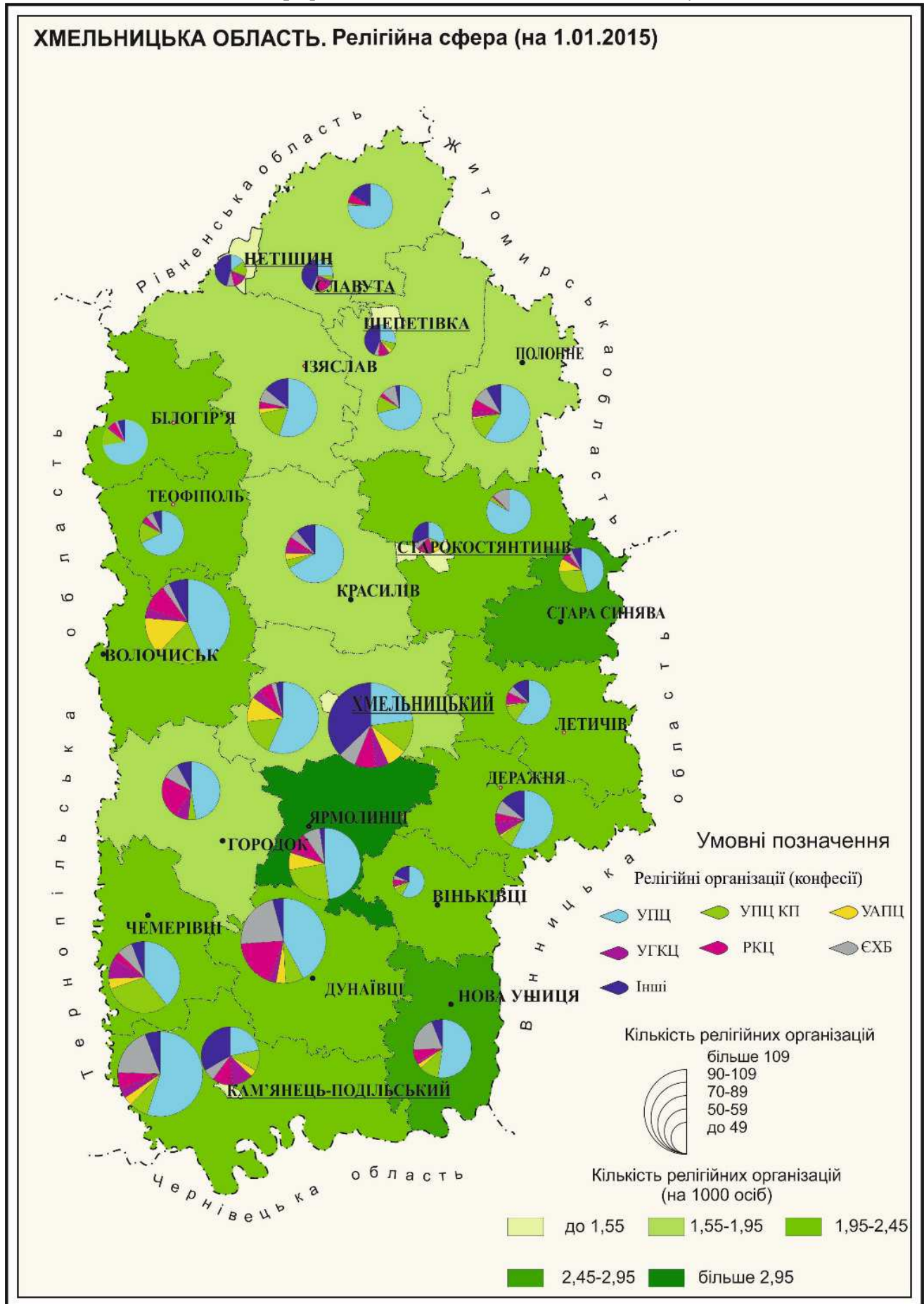

Рис. 1. Конфесійний простір Хмельницької області

Городоцький (47,1%), Дунаєвецький (42,3%), Старосинявський (45,5%), Чемеровецький (39,2%) та Ярмолинецький (47,8%). Найбільшого впливу зазнають Старокостянтинівський (83,3%), Славутський (75,4%) та Білогірський (72,7%) райони [2].

Наступною за кількістю релігійних організацій є Українська православна церква Київського Патріархату, яка найбільш поширена у Чемеровецькому (30,4%) та Старосинявському (29,1%) районах, найменш – Красилівському (4,7%), Городоцькому (4,6%), Старокостянтинівському (3%) та Славутському (1,8%). Трохи поступаються за кількістю інші релігійні організації, яких налічується 221 та набувають свого поширення у містах обласного значення, зокрема у м. Нетішин (46,2%), м. Шепетівка (44%) та м. Славута (43,8%), – відсутні у Старокостянтинівському районі [2].

Релігійні організації Євангельських християн-баптистів відсутні у Славутському районі, а найбільшої чисельності нараховує Дунаєвецький (21,8%), Новоушицький (19,5%) та Кам'янець-Подільський (18,5%) райони, що розташовані на півдні області.

Найбільшого поширення Римо-католицька церква набула у Городоцькому – 24,1%, Дунаєвецькому – 18,3 % районах, містах Славута та Старокостянтинів по 12,5% та м. Кам'янець-Подільський – 11,5%, а найменшого у Старокостянтинівському районі – 1,5% [2].

Українська автокефальна православна церква є менш поширеною серед православних церков. Вона відсутня у Білогірському, Городоцькому, Славутському, Старокостянтинівському, Теофіпольському, Шепетівському районах та містах Славуті і Нетішин, які розташовані на півночі області. Найбільшого поширення вона набула у Волочиському (14,5%) та Хмельницькому (11,3%) районах.

Найменш поширеною є Українська греко-католицька церква. На півночі області (Славутський, Шепетівський, Ізяславський та Старокостянтинівський райони) взагалі відсутні релігійні організації даної конфесії, а найбільшого поширення вони мають лише у місті Кам'янець-Подільський – 11,5% та Чемеровецькому районі – 8,8% [2].

Хмельницька область вирізняється із поміж інших регіонів України тим, що її територія належить до двох історико-географічних країв – Волині та Поділля. До Волині відносяться такі адміністративно-територіальні райони області як: Славутський, Ізяславський, Шепетівський, Білогірський, Теофіпольський, Красилівський, Старокостянтинівський і Полонський, а також міста обласного значення – Нетішин, Славута, Старокостянтинів та Шепетівка. До Поділля відноситься більша частина області в складі Вінковоцького, Волочиського, Городоцького, Деражнянського, Дунаєвецького, Кам'янець-Подільського, Летичівського, Новоушицького, Старосинявського, Хмельницького, Чемеровецького та Ярмолинецького районів, а також міст обласного значення: Хмельницький та Кам'янець-Подільський. Такі особливості історико-географічного районування території області помітно вплинули на її конфесійну структуру населення.

Конфесійна структура цих двох історико-географічних країв має свої помітні відміни, що можна простежити на діаграмах рисунку 2.1 та 2.2, а також простежити в таблиці 1. Як видно із діаграм, православ'я усіх напрямів в питомій вазі більше тяжіє до Волині, а католицизм та протестантизм до Поділля, що можна пояснити етнічною структурою населення та історією формування території області.

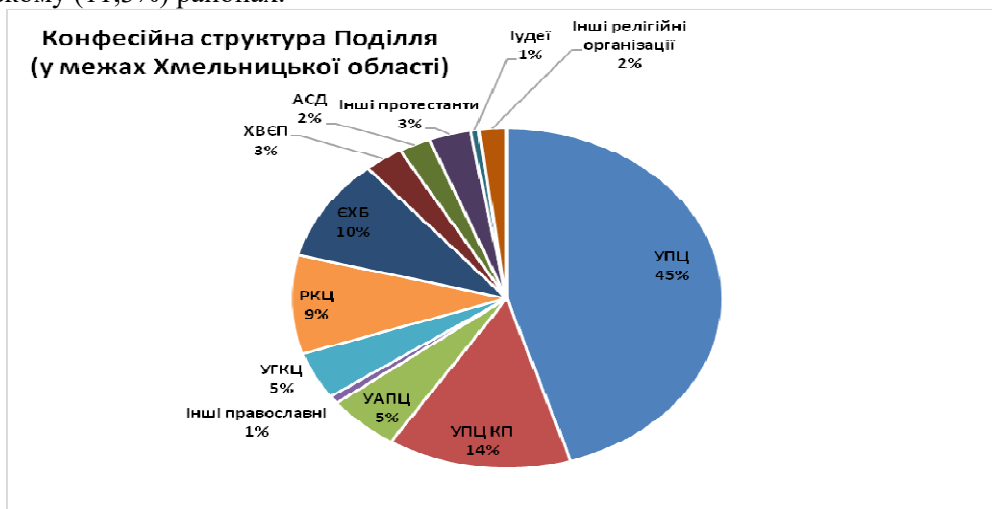

Рис. 2.1 Конфесійна структура Поділля (у межах Хмельницької області)

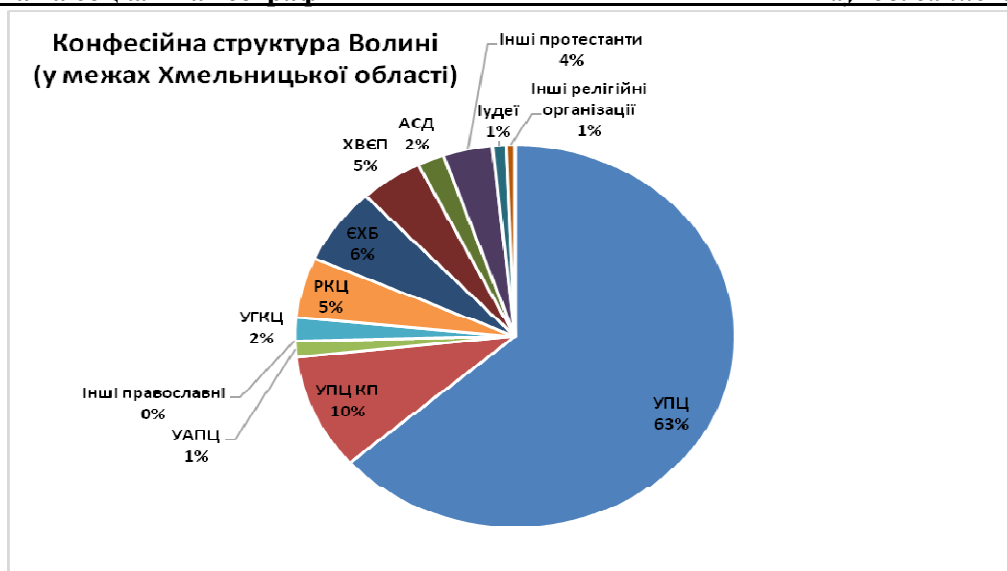

Рис. 2.2 Конфесійна структура Волині (у межах Хмельницької області)

Таблиця 1

Конфесійна структура релігійного простору Хмельницької області в розрізі адміністративно-територіальних одиниць та історико-географічних країв Волині та Поділля [2]

	УПЦ	УПЦ КП	УАПЦ	Інші православні	УГКЦ	РКЦ	СХБ	ХВЕП	АСД	інші протестанти	Іудеї	Інші релігійні організації	Всього
Білогірський	40	7	0	0	1	3	1	1	1	1	0	0	55
Ізяславський	43	13	2	0	0	3	6	6	2	2	1	0	78
Красилівський	57	4	3	0	4	4	4	1	2	4	1	1	85
Полонський	42	9	1	0	2	5	6	2	2	1	0	1	71
Славутський	43	1	0	0	0	4	0	9	0	0	0	0	57
Старокостянтинівський	55	2	0	0	0	1	8	0	0	0	0	0	66
Теофіопільський	40	9	0	0	1	2	3	2	1	0	1	0	59
Шепетівський	47	8	0	0	0	2	7	2	0	0	0	0	66
м. Нетішин	2	2	0	0	1	1	1	1	1	4	0	0	13
м. Славута	4	1	0	0	1	2	1	3	1	2	1	0	16
м. Старокостянтинів	5	1	1	0	1	2	1	0	1	2	1	1	16
м. Шепетівка	7	2	1	0	1	2	1	1	1	6	1	1	24
ВОЛИНЬ	385	59	8	0	12	31	39	28	12	22	6	4	606
Вінковецький	28	5	1	4	1	3	2	0	5	0	0	0	49
Волочиський	48	20	16	0	4	11	3	2	2	3	0	1	110
Городоцький	41	4	0	0	6	21	8	1	4	0	1	1	87
Деражнянський	46	6	1	0	6	4	6	5	4	1	1	0	80
Дунасвецький	60	10	5	0	4	26	31	1	2	2	1	0	142
Кам'янець-Подільський	83	11	5	1	6	9	28	6	0	1	0	2	152
Летичівський	34	6	1	0	1	4	3	3	2	0	2	0	56
Новоушицький	43	9	2	1	1	6	16	2	1	1	0	0	82
Старосинявський	25	16	5	0	1	2	2	3	1	0	0	0	55
Хмельницький	55	16	11	0	4	6	2	2	1	0	0	0	97
Чемеровецький	40	31	5	0	9	4	7	3	2	1	0	0	102
Ярмолинецький	43	22	7	0	1	8	7	0	1	1	0	0	90
м. Хмельницький	28	15	9	2	6	10	8	4	4	20	2	18	126
м. Кам'янець-Подільський	17	9	3	2	9	9	5	6	2	11	1	5	79
ПОДІЛЛЯ	591	180	71	10	59	123	128	38	31	41	8	27	1307
Разом область	976	239	79	10	71	154	167	66	43	63	14	31	1913

Ми зробили спробу простежити мозаїчність релігійних конфесій та їх громад у різних областях України, а також простежити забезпеченість населення релігійними громадами різних напрямів та течій, і виокремити адміністративно-територіальні одиниці із найвищими показниками релігійної активності та поліконфесійності.

Для дослідження релігійної мозаїчності ми інтерпретували показник індексу етнічної мозаїчності Б. Еккеля і отримали наступну математичну модель:

$$R_j = 1 - \sum_{i=1}^n (P_i r_i)^2,$$

де R_j – індекс релігійної мозаїчності, одиниць; P_i – частка релігійних громад певної конфесії у релігійно-конфесійній структурі регіону. Чим більше значення R_j , тим строкатіша релігійно-конфесійна структура регіону.

Висока релігійна мозаїчність Хмельницької області досягається за рахунок високої питомої ваги в конфесійній структурі області протестантів різних течій (21,6%), УПЦ (51,6%), УПЦ-КП (11,5%), УГКЦ та РКЦ (11%), а також УАПЦ (4,3%). Як видно із таблиці 2, найбільше значення індексу релігій-

ної мозаїчності досягається у Волочиському районі. Цікавим є те, що висока релігійна різноманітність є характерною також для Дунаєвського, Кам'янець-Подільського та Хмельницького районів, де понад 90% у національній структурі населення становлять українці і де в конфесійному складі помітну питому вагу становлять громади УПЦ. Деяко інший чинник спричинив високу релігійну неоднорідність у Віньковецькому, Старосинявському та Летицькому районах. На нашу думку це можна пояснити тим, що в даних районах межують між собою представники різних національностей. Так у Віньковецькому, Старосинявському – українці та білоруси, а у Летицькому – українці, поляки та білоруси. Тому в цих районах поширюються як і православні УПЦ і УПЦ КП, так і різні протестантські течії. Вирізняються також і такі райони як: Теофіпольський, Славутський, Полонський, Новоушицький, Деражнянський, Ізяславський, Городоцький. Найменша релігійна мозаїчність характерна для, Шепетівського, Ярмолинецького районів, де домінують українці, а в релігійно-конфесійній структурі громади УПЦ, та Чемеровецькому районі, де проживають представники поляків, білорусів, євреїв.

Таблиця 2

Індекс релігійної мозаїчності релігійно-конфесійної структури областей України (за даними станом 1.01.2015 р.)

Адміністративно-територіальні одиниці	Індекс релігійної мозаїчності (ІРМ)	Рейтинг за показником ІРМ
Хмельницька область	0,9666208	-
РАЙОНИ		
Ізяславський	0,4960	13
Віньковецький	0,8159	5
Волочиський	0,989799	1
Городоцький	0,3759	16
Деражнянський	0,4959	12
Дунаєвський	0,983871	2
Ізяславський	0,4671	14
Кам'янець-Подільський	0,956736	4
Красилівський	0,3468	17
Летицький	0,7399	7
Новоушицький	0,5376	11
Полонський	0,5644	9
Славутський	0,5511	10
Старокостянтинівський	0,4071	15
Старосинявський	0,7696	6
Теофіпольський	0,7191	8
Хмельницький	0,965775	3
Чемеровецький	0,0396	20
Шепетівський	0,3439	18
Ярмолинецький	0,2604	19

Для визначення показника забезпеченості релігійними громадами окремих регіонів ми пропонуємо використовувати два показники.

1. Густота релігійних громад на 1000 осіб населення, який можна обчислити за формулою:

$$P_r = R/N,$$

де P_r – показник забезпеченості населення релігійними громадами, R – кількість релігійних громад регіону, N – чисельність населення даного регіону, в тисячах осіб.

2. Забезпеченість населених пунктів релігійними громадами:

$$R_n = R/P,$$

де R_n – показник забезпеченості населених пунктів релігійними громадами, R – кількість релігійних громад регіону, P – чисельність населених пунктів у регіоні.

Провівши відповідні розрахунки та створивши рейтинг районів Хмельницької області за показниками кількості релігійних громад на 1000 осіб населення, забезпеченістю населених пунктів релігійними громадами, а також за показником індексу релігійної мозаїчності, ми отримуємо опосередкований показник, що відображає релігійну активність регіону, а також окремих адміністративно-територіальних одиниць. Найбільш активними в релігійному житті виявились Ярмолинецький, Кам'янець-Подільський, та Чемеровецький райони, а най-

менш релігійно активними районами є Хмельницький, Полонський, Старокостянтинівський, де переважаючою конфесією є УПЦ, та УПЦ-КП, а також тут спостерігається досить низька релігійна активність віруючих, що проявляється у відвідуванні храмів чи інших молитовних будинків.

Висновки. Конфесійний простір Хмельницької області в період незалежності України зазнав досить помітної динаміки, що можна пояснити перш за все дозволом на вільне віросповідання, припинення утиску релігійних конфесій. Найчисленнішою конфесією в області сьогодні є УПЦ, яка нараховує 976 громад. Другою за кількістю громад є УПЦ-КП – 239 громад. На РКЦ припадає 154, а на УГКЦ – 71 громади, УАПЦ – 79 громад. Протестантським течіям належить 339 громад. Таким чином, проведені дослідження дозволяють нам виокремити Хмельницьку область як поліконфесійну, релігійно активну, із домінуванням православ'я двох напрямів – УПЦ та УПЦ КП та з помітною часткою в конфесійній структурі УГКЦ, РКЦ та УАПЦ. Суспільно-географічний аналіз територіальної структури конфесійного простору свідчить про суттєвий вплив історико-географічних чинників, що зумовили помітні територіальні відмінності в конфесійному просторі Поділля та Волині у межах Хмельницької області.

Література:

1. Костащук І.І. Історико-географічні особливості розвитку сакральної географії в Україні//Українська історична географія та історія географії в Україні: матеріали міжнародної наукової конференції (7-10 жовтня). – Чернівці: ЧНУ, 2009. – С. 28-29
2. Матеріали Управління культури, національностей та релігій Хмельницької обласної державної адміністрації
3. Мезенцев К., Когатько Ю. Методи дослідження географії релігії: доцільність використання, систематизація, потенціал картографічного та центрографічного методів // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Географія. – Київ. – 2009. - № 56. – С. 30-36

References:

1. Kostashchuk I.I. Istoryko-heohrafichni osoblyvosti rozvytku sakralnoi heohrafii v Ukraini // Ukrainka istorychna heohrafiia ta istoryia heohrafii v Ukraini: materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii (7-10 zhovtnia). – Chernivtsi: ChNU, 2009. – s. 28-29
2. Materialy Upravlinnia kultury, natsionalnosti ta religii Khmelnytskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii
3. Mezentsev K., Kohatko Yu. Metody doslidzhennia heohrafii religii: dotsilnist vykorystannia, systematyzatsiia, potentsial kartohrafichnoho ta tsentrografichnoho metodiv // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. T. Shevchenka. Serii: Neohrafiia. – Kyiv. – 2009. - № 56. – s. 30-36

Аннотация:

Іван Костащук, Владимир Вацеха, Виктория Белоус. ОБЩЕСТВЕННО-ГЕОГРАФИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ КОНФЕССИОНАЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА ХМЕЛЬНИЦКОЙ ОБЛАСТИ.

На основе статистических данных проведено общественно-географическое исследование конфессионального пространства Хмельницкой области, которая отражает тенденции общественных процессов, в том числе и религиозных, происходящих на территории двух историко-географических краев - Волини (ее северная часть) и Подолья (южная часть). При написании данной статьи прослежено территориальные особенности конфессионального пространства и проведен сравнительно-географический анализ в различных административно-территориальных районах и историко-географических краях исследуемого региона. Охарактеризован ряд факторов, влияющих на территориальную организацию религиозной сферы Хмельницкой области.

Ключевые слова: религиозное пространство, религиозная активность населения, моноэтнический регион, Подолье, Волинь, индекс религиозной мозаичности, конфессиональное пространство, православное подпространство, католическое подпространство, протестантское подпространство, иудейское подпространство, языческое подпространство.

Abstract:

Ivan Kostaschuk, Volodymyr Vatsaba, Victoria Bilous. SOCIAL-GEOGRAPHIC RESEARCH OF CONFESSIONAL SPACE OF KHMELNYTSK REGION.

On the basis of statistical data, a socio-geographical study of the confessional space of the Khmelnytsky region was carried out, which reflects the tendencies of social processes, including religious events occurring on the territory of two historic and geographical regions - Volhynia (its northern part) and Podillya (southern part). When writing this article, the territorial features of the confessional space were traced and comparative-geographical analysis was carried out in various administrative-territorial regions and historical and geographical regions of the studied region. A number of factors influencing the territorial organization of the religious sphere of the Khmelnytsky region are described.

The territorial features of the religious space have been traced and a comparative-geographical analysis has been carried out in various administrative-territorial regions and historical and geographical regions, and a corresponding map scheme has been drawn up. The article also presents the structure of the religious space, to which we refer to the confessional space, atheists, agnostics and akirkhs.

Important attention is paid to the analysis of the indicators of availability of religious communities to the population, namely the number of religious communities per 1000 people and the size of the population belonging to one religious community. The article also calculates the coefficient of religious mosaic that allowed typification of administrative-territorial units by the degree of polyconfessionality.

In the course of the conducted research, typification of the districts of Khmelnytsky region was carried out according to the religious activity of the population, which is traced through the degree of polyconfessionality and the availability of religious communities to the population. There have been distinguished 4 groups of districts.

Keywords: religious space, religious activity of the population, monoethnic region, Podillya, Volyn, index of religious mosaic, confessional space, Orthodox subspace, Catholic subspace, Protestant subspace, Jewish subspace, pagan subspace.

Надійшла 20.05.2018 р.

УДК 911

Гафгаз АГАБАЛАЕВ

ИЗМЕНЕНИЕ ОТРАСЛЕВОЙ СТРУКТУРЫ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА В ШЕКИ-ЗАКАТАЛЬСКОМ ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЙОНЕ И ПРОБЛЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Рассмотрена роль и место сельского хозяйства в структуре занятости населения и формирования социально-экономической базы сельского расселения, а также в обеспечении перерабатывающих отраслей промышленности сырьем и полуфабрикатами. Показаны коренные изменения, происшедшие в специализации этой отрасли в связи с проведением аграрных реформ: доминирование пахотных земель занятых зерновыми культурами, резкое уменьшение посевов табака, хлопка, чая и винограда. Низкая продуктивность и слабая материально-техническая база препятствуют удовлетворению внутренней потребности в сельхозпродукции, в особенности зерна. В продовольственной безопасности страны существуют проблемы, которые касаются также Шеки-Закатальского экономического района, являющегося важным сельскохозяйственным регионом страны. Специализирующиеся отрасли экономического района включают выращивание зерновых и плодовых культур и животноводство.

Ключевые слова: сельское хозяйство, природно-географическое условие, агроклиматические ресурсы, экономический район, структура сельского хозяйства, занятость населения, аграрные реформы, продовольственная безопасность, отрасли специализации.

Постановка проблемы. Формирование отраслевой структуры сельского хозяйства зависит в первую очередь от природно-географических условий, агроклиматических показателей, потребностей населения и перерабатывающих предприятий, а также трудовых навыков населения. В регионах Азербайджана указанные факторы проявляются в разной степени.

С 70-х годов XX века в отдельных регионах страны несколько раз коренным образом изменилась отраслевая специализация. При этом увеличились посевы винограда, хлопка, табака и овощебахчевых культур.

Второе изменение отраслевой структуры сельского хозяйства произошло в конце 90-х

годов прошлого столетия. В первые годы независимости в связи с экономическими трудностями были упразднены государственные предприятия, а пахотные земли были приватизированы. В настоящее время госпредприятия заменены фермерскими и семейными хозяйствами. Однако те по-прежнему не обладают должной материально-технической базой, не используют минеральные удобрения, не имеют достаточных средств защиты для борьбы с вредителями. На малых сельхозугодьях не учитываются агротехнические требования, слабо используются услуги кадров этой сферы [14, 15].

В сложившиеся ситуации за очень короткий период времени изменилась отраслевая